

Тимченко Андрій О.

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Уманський національний університет садівництва
Вул. Інституцька, 1, м. Умань, Черкаська облсть, 20300, Україна
E-mail: timchenkoa08@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3894-136X

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ АГРОБІЗНЕСУ

Tymchenko Andrii O.

PhD student Department of Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities
Uman National University of horticulture,
Street Institutska, 1, Uman, Cherkasy region, 20300, Ukraine
E-mail: timchenkoa08@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3894-136X

INNOVATIVE APPROACH TO THE FORMATION OF AN AGRIBUSINESS ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Анотація. У статті з'ясовано особливості застосування інновацій під час формування системи управління в підприємствах агробізнесу. Доведено, що в інфраструктуру підприємств агробізнесу входять елементи зовнішнього середовища; ринки, а саме ресурсні та збутові; інститути та агенти; суспільні відносини; релевантні соціально-економічні процеси та явища; система державної підтримки підприємств агробізнесу. Виявлено, що до стадій управління інноваційною привабливістю підприємств агробізнесу належать прогнозування та ціле покладання, планування, організація, координація, виконання, моніторинг, корекція та контроль. Складовими частинами управління інноваційною діяльністю підприємств агробізнесу є управління фінансовим та економічним станом, організаційне управління, управління персоналом, постачальницько-збутове управління, управління маркетингом та іміджем, управління виробництвом та інноваційне управління. Процес управління інноваційною діяльністю здійснюється за стадіями, які перебувають у взаємній залежності із завданнями. Результати отримані в ході дослідження полягають в тому, що запропонована методика оцінки якості системи управління підприємством агробізнесу дозволить чітко виявити проблеми функціонування існуючої структури і дозволить сформувати напрями підвищення ефективності організаційно-економічного механізму управління на шляху до досконалості, а залучення закордонного досвіду сприятиме веденню підприємства на вищій рівень функціонування.

Ключові слова: підприємства агробізнесу, система управління, стратегія, інноваційний процес, організаційно-економічний механізм управління, інновації, менеджмент, управлінське рішення. аналіз.

Abstract. The article clarifies the peculiarities of the application of innovations during the formation of the management system in agribusiness enterprises. It has been proven that the infrastructure of agribusiness enterprises includes elements of the external environment; markets, namely resource and sales markets; institutions and agents; public relations; relevant socio-economic processes and phenomena; system of state support for

agribusiness enterprises. It was found that the stages of managing the innovative attractiveness of agribusiness enterprises include forecasting and goal setting, planning, organization, coordination, implementation, monitoring, correction and control. The components of managing the innovative attractiveness of agribusiness enterprises are financial and economic management, organizational management, personnel management, supply and sales management, marketing and image management, production management and innovation management. The process of managing innovative attractiveness is carried out in stages that are interdependent with tasks. The results obtained during the research are that the proposed methodology for assessing the quality of the management system of an agribusiness enterprise will allow to clearly identify the problems of the functioning of the existing structure and will allow to form directions for increasing the efficiency of the organizational and economic management mechanism on the way to perfection, and the involvement of foreign experience will contribute to the management of the enterprise at a higher level of functioning.

Keywords: agribusiness enterprises, management system, strategy, innovation process, organizational and economic management mechanism, innovations, management, management decision. analysis.

JELcodes: Q1; O1; O4; M 2; M 1

Постанова проблеми. Економічні, техніко-технологічні й соціальні зміни, що відбуваються нині в суспільстві, істотно підвищують значимість теорії управління розвитком підприємств агробізнесу, вимагаючи відповідного наукового забезпечення. Формування ринкового середовища та адекватних відносин господарювання підвищили актуальність наукової обґрунтованості управлінських рішень. Зростання відповідальності керівників за результати діяльності та спрямованість виробництва на постійне підвищення ефективності господарювання за умови вільного визначення організаційних форм і структур управління дозволяють керівництву підприємств агробізнесу обирати найбільш економічні й результативні структури, гнучкі процеси та методи управління. За цих обставин самостійним об'єктом аналізу стає управлінська діяльність в усіх її проявах, у тому числі функції та структура апарату управління, процеси управління, основні елементи системи управління [1–13]. Результати аналізу організаційно-економічного механізму управління стають підставою для удосконалення організації та забезпечення оперативності управлінського апарату, втілюються у рекомендації щодо підвищення дієвості впливу керуючої підсистеми на керовану [14–23]. У цілому формування організаційно-економічного механізму в підприємствах агробізнесу стає необхідним фактором підвищення ефективності її діяльності. Необхідними аспектами дослідження мають бути мета та завдання діяльності, функції управління, організаційна структура, структура прав власності, організаційна культура, інформаційне забезпечення управлінських процесів та загальна ефективність системи управління.

Аналіз досліджень і публікацій. У системі національного господарства освоєння основних теоретичних і методологічних аспектів інновації та інноваційного розвитку розглядали ряд зарубіжних вчених таких, як Л. Абалкин, М. Кандратьев, Б. Санто, Б. Твісс, Р. Фатхудинов, Й. Шумпетер, М. Хучек та інші. Водночас питанням інноваційного розвитку в Україні, у т. ч. у сфері агробізнесу присвячені праці вітчизняних учених, серед яких В.Я. Амбросов, А.С. Гальчинський, В.М. Геець, С.М. Ілляшенко, А.К. Кінах, І.В. Курцев, Л.І. Рейкова,

П.Т. Саблук, В.П. Семиноженко, Дж. Стігліц, О.П. Шнипко, Шовкун Л. В., Савельєва О. М., Пономарьова М.С., Оболенська Т. Є., Каленюк І. С., Яценко О. М та ін. Проте на сьогоднішній день відкритим залишається система факторів, що впливають на забезпечення інноваційного розвитку вітчизняного агробізнесу, що і обумовило актуальність даної статті.

Методика дослідження. У статті використано загальнонаукові і емпіричні методи дослідження, зокрема: монографічний; абстрактно-логічний; експертних оцінок; порівняльного аналізу кореляційно-регресійного аналізу; статистичного групування; графічно-аналітичний; розрахунково-конструктивний.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Якість і структура вітчизняних наукових досліджень не в повній мірі відповідають потребам агробізнесу. Окремі наукові результати світового рівня не знаходять застосування в агробізнесі та економіці через незбалансованість національної інноваційної системи, а також внаслідок загальної низької сприйнятливості до інновацій аграрного сектора. Крім того, поки що не визначено ряд принципових питань щодо інноваційного розвитку агробізнесу, зокрема, механізми стимулювання та державної підтримки інноваційної діяльності, розширення комерційних можливостей фінансування інноваційних розробок і венчурного підприємництва, поглиблення інформаційних та економічних взаємозв'язків між наукою й виробництвом у процесі використання інтелектуальної власності.

Метою статті є поглиблення теоретико-методичних і обґрунтування науково-практичних засад формування організаційно-економічного механізму управління підприємства агробізнесу та шляхів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на велику кількість досліджень у сфері інноваційного розвитку, важливою проблемою сучасного управління підприємством агробізнесу є подальша раціоналізація та інтеграція всіх процесів, які здійснюються в системі управління обліком всіх причинно-наслідкових взаємозв'язків. Це пояснюється, з одного боку, множинністю багаторівневих цілей, різноманітністю об'єктів управління, а з іншого, — складністю їхньої гармонізації. На наш погляд, головним критерієм розвитку підприємства повинно бути не тільки кількість впроваджених інновацій в управлінську діяльність, але й системні зміни в управлінні циклічним розвитком взаємопов'язаного комплексу: підприємство як система і його підсистеми — суспільство і його економіка, як надсистема — природне середовище як метасистема на основі універсальних законів природи.

Сучасне інноваційне управління також повинне базуватися на системному виявленні причин і взаємозв'язків, які виникають у діяльності підприємства, обліку швидких змін зовнішнього середовища, глобальних явищ і подій, які, так чи інакше, впливають на динаміку розвитку підприємства, а також моделюванні діяльності з урахуванням дії універсальних законів природи. Це дозволить не тільки прогнозувати етапи розвитку, але й формувати умови, найефективніші для розвитку підприємства, оперативно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, уникнути криз і руйнування підприємства як системи. Тому під удосконаленням механізму управління підприємством на основі інноваційного підходу варто розуміти такі впровадження інноваційних управлінських технологій, які базуються на новітніх концепціях міждисциплінарного синтезу і природних закономірностях циклічного розвитку систем [14—16].

Вважаємо, що система управління підприємством на основі інноваційного підходу має універсальний, динамічний і інтегрований характер, що припускає об'єднання концептуальних положень інноваційного управління, збалансованої системи діагностики, діяльності і прогнозування розвитку. Це також вимагає управління компетенціями і системою прийому, підготовки та перепідготовки управлінського складу та персоналу, налаштованого на інновації, розвиток, безперервне вдосконалювання й навчання в кожній фазі життєвого циклу підприємства [17–23]. Механізм управління підприємством повинен передбачати інтеграцію цілей, всіх видів ресурсів, персоналу і його компетенцій, дій (процесів і процедур менеджменту).

Інноваційне стратегічне управління як складова стратегічного управління являє собою процес вибору цілей підприємства у сфері інноваційного розвитку та шляхів їх досягнення, яке забезпечує основу для всіх управлінських рішень, а також для управління працівниками підприємства, зайнятими в інноваційному процесі, що забезпечує нововведення і зміни в підприємстві. Стратегічне управління включає такі основні етапи (рис. 1).

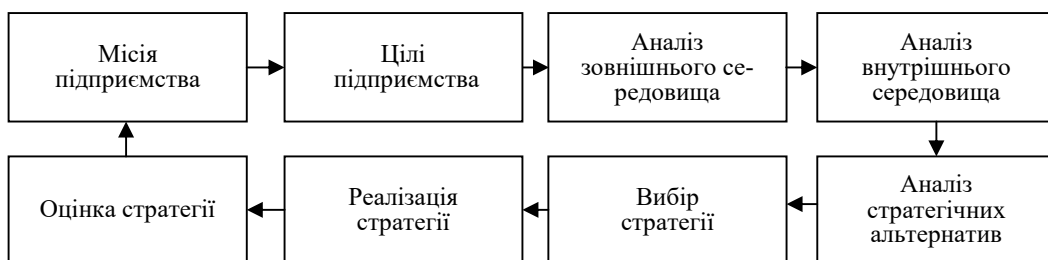

Рис. 1. Процес формування стратегії

Розглядаючи механізм стратегічного управління інноваційною діяльністю, за його базу можна взяти послідовність формування стратегії. Для того, щоб інноваційний розвиток дійсно став загальною підприємницькою метою, необхідно в процесі формування стратегічної поведінки включити основні етапи розробки й впровадження нових технологій, що можна здійснити за допомогою запропонованого алгоритму (рис. 2). Таким чином, нами запропоновано доповнити класичну модель формування стратегії такими етапами, які включають формування інноваційної і корпоративної культури. Саме вони впливають на готовність персоналу підприємства сприймати інновації, і так само сприяють генерації нових ідей.

Інноваційний потенціал — це основа підприємства для досягнення поставлених завдань, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто можливості до реалізації проєкту або програми інноваційних стратегічних змін [4–8, 22]. Діяльність підприємства з системою управління, що побудована на основі інноваційного підходу, найприйнятніша, що, суттєво, відображається й на механізмі управління підприємством. У такому механізмі управління головна увага приділяється інноваційним завданням, критеріям, функціям управління й відповідному моделюванню життєдіяльності відповідно до динаміки зміни фаз циклічного розвитку підприємства як системи.

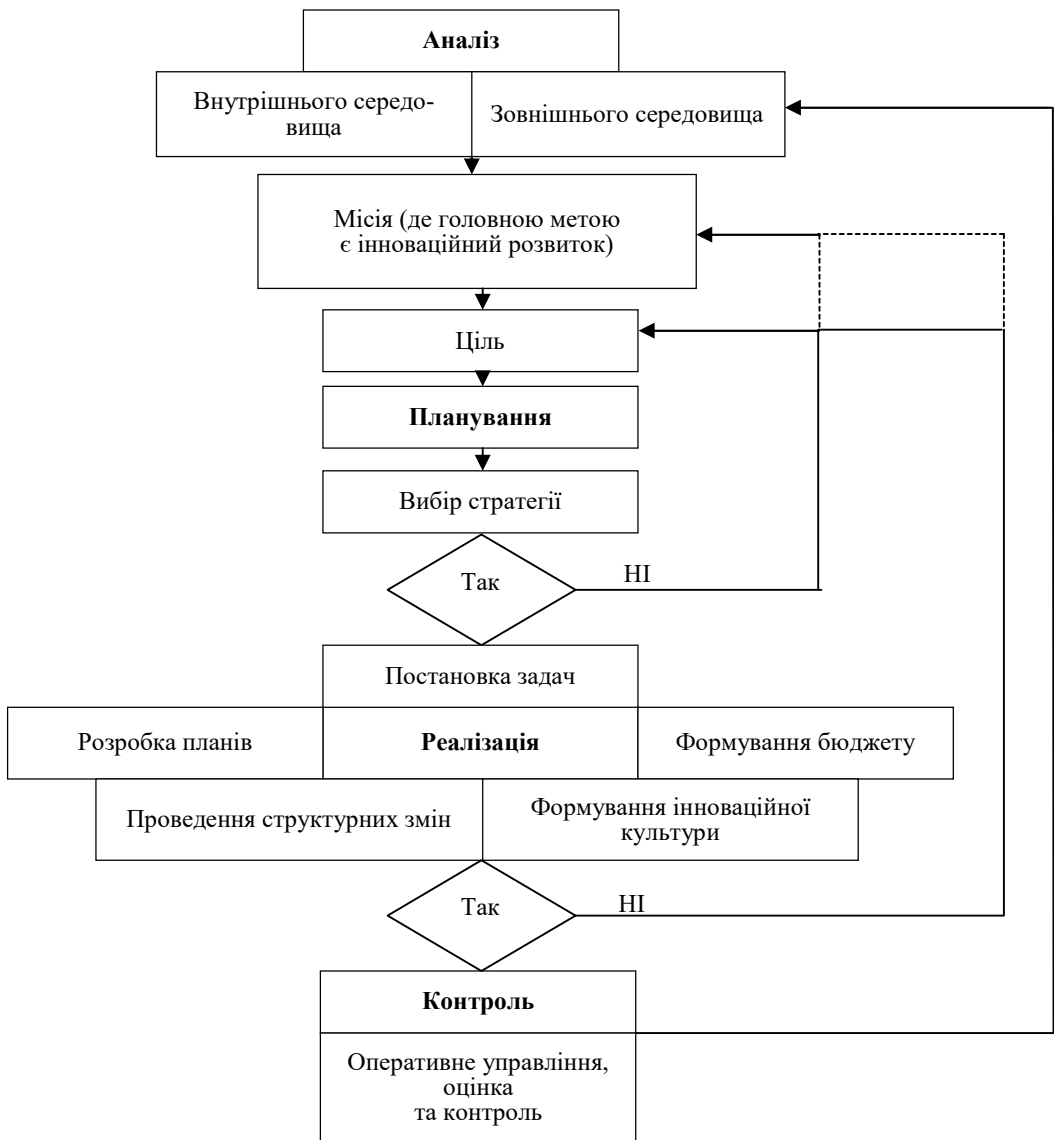

Рис. 2. Алгоритм формування стратегії розвитку інноваційних процесів підприємств агробізнесу

Джерело: удосконалено автором.

У зв'язку із цим, інноваційний механізм управління підприємством повинен враховувати всі аспекти розвитку підприємства в часі та просторі на основі закономірностей розвитку систем. Інноваційний механізм управління підприємством у сучасних умовах — це цілісна система основних елементів, які регулюють процес поетапного управління інноваційною діяльністю підприємства для досягнення заданої мети. У структуру інноваційного механізму управління підприємством повинні входити взаємопов'язані елементи державного норматив-

но-правового регулювання діяльності, ринкові механізми цієї діяльності, внутрішні механізми регулювання окремих аспектів управлінської інноваційної діяльності, система конкретних методів і засобів їх здійснення.

Отже, складовими інноваційного механізму управління підприємством є технологія, принципи та взаємно пов'язані способи їх реалізації, персонал, який постійно підвищує кваліфікацію, відповідність фінансових та інформаційних ресурсів, корпоративна культура. Інноваційний механізм управління підприємством повинен ураховувати циклічні системні перетворення відповідно до фаз життєвого циклу підприємства на основі комплексу системних закономірностей розвитку й принципів управління інноваційним потенціалом підприємства. З огляду на сучасні дослідження науковців [7–11], пропонується інноваційний цикл розвитку кожного працівника підприємства починати з ознайомлення його з місією, стратегічними цілями й перспективами розвитку, філософією й політикою підприємства.

Висновки. Для безпечного управління підприємством у сучасних умовах потрібний такий механізм управління, що ґрунтується, насамперед, на універсальних законах природи, тобто на універсальних законах побудови й розвитку систем. На основі цього запропоновано використовувати універсальну модель управління підприємством з урахуванням циклічного повторення цих законів і закономірностей у часі й просторі, для підприємства агробізнесу на кожній фазі його життєвого циклу. Головним ресурсом і прибутком в розвитку підприємства агробізнесу були, і залишаються працівники, тому, чим більша частка прибутку витрачається на підвищення професійного, культурного й духовного рівня персоналу, тим більш успішним буде підприємство. Аналіз показав, що підприємствам агробізнесу необхідно вдосконалювати механізм збору й аналізу всебічної інформації про результативність і ефективність його функціонування при плануванні діяльності з орієнтацією на кінцевий результат. Оцінка ефективності системи управління підприємств агробізнесу, дозволяє оцінити вихідний стан системи управління підприємством, визначити сильні й слабкі сторони, ідентифікувати виробничі процеси у підприємстві та розробити план заходів щодо удосконалювання якості системи управління на основі запропонованого алгоритму пошуку стратегічних рішень, який дозволяє акумулювати досвід підприємств у сфері якості системи управління.

Література

1. Власенко І. Г., Гирич С. В. Проблеми впровадження інноваційних технологій в Україні. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: Х Міжнародний бізнес-форум (Київ, 21 березня 2017р.). Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 198 с.
2. Дачій О. І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2004. 428 с.
3. Дачій О.І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України. Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку. 2011. № 1. С. 65–76.
4. Інноваційні країни світу. URL: <http://www.bloomberg.com>.

5. Місюк М. В. Інноваційно-інвестиційний підхід до формування та підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. Економіка АПК. 2016. № 3. С. 74–79.
6. Мушеник І. М., Бурлаков О. С. Проблеми інноваційного розвитку агропромислового комплексу України. Інноваційна економіка. 2018. № 3-4. С. 23–28.
7. Погорелов Ю. С. Інновації як чинник розвитку підприємства. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/121/knp121_62-66.pdf.
8. Романчук О. М. Проблеми інноваційного розвитку аграрних підприємств Житомирської області (за матеріалами соціологічного дослідження). Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. 2013. № 1-2(2). С. 206–215.
9. Ревенко М. Удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки. Економіка України. 2011. № 12. С. 51–55.
10. Федулова Л. І. Економіко-технологічний аспект регіональних теорій розвитку. Економічна теорія. 2012. № 1. С. 65–81.
11. Федулова Л. І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України. Економіка і прогнозування. 2012. № 1. С. 87–100.
12. Федулова Л. І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання. Економіка і прогнозування. 2011. № 2. С. 63–81.
13. Шпикуляк О. Г. Тивончук С. О., Тивончук С. В., Супрун О. М. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. Економіка АПК. 2011. № 12. С. 109–116.
14. Бондур Т.О. Система обліку і контролю витрат сільськогосподарського виробництва за центрами відповідальності. Економіка АПК. 2007. №4. С. 106–109.
15. Борисова В.А. Економічні аспекти відтворення ресурсного потенціалу АПК. Вісник Сумськ. нац. аграр. ун-ту. Серія: «Фінанси і кредит». 2002. №1. С. 195–200.
16. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту / Є. Брігхем; пер. з англ. К. : Молодь, 1997. 711 с.
17. Рябуха М.С. Конкуренція як категорія ринкових відносин та конкурентоспроможність як предмет наукових досліджень / М.С. Рябуха, А.Є. Циборіна // Вісник ХНАУ. Серія: економіка АПК і природокористування. — Харків: ХНАУ 6(2007): 96–100
18. Шовкун Л. В., Савельєва О. М. Особливості організації праці апарату управління сільськогосподарських підприємств. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва : зб. наук. пр. — Харків. Серія, Економічні науки. 2014. № 4. С. 211–220.
19. Шовкун Л.В. Вплив системи управління на ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки». 2017 — № 2. — С. 139.
20. Ponomarova M. et al. Formation and management of the development of agricultural production and processing of agricultural products and the value of food technologies //Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice. — 2022. — Т. 4. — №. 45.
21. Пономарьова М.С. Шовкун Л.В., Савельєва О.М. Економічні та правові важелі підприємництва як складника ефективного розвитку агробізнесу. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». — 2015. — № 1. — С. 227–236.
22. Рябуха М.С. Вплив інвестиційної діяльності на поліпшення інноваційного клімату в сільському господарстві / М.С. Рябуха // Вісник ХНАУ. № 5 / Харк. нац. аграр. ун-т. -Харків. — 2009. С. 258–267
23. Оболенська, Т. Є., et al. «Формування та реалізація потенціалу торговельної інтеграції.» (2020).

Reference

1. Vlasenko I.G., Gyrych S.V. Problems of implementing innovative technologies in Ukraine. Problems and prospects of the development of innovative activity in Ukraine: X International Business Forum (Kyiv, March 21, 2017). Kyiv: Kyiv. national trade and economy University, 2017. 198 p.
2. Datsiy O. I. Development of innovative activity in agro-industrial production of Ukraine. Kyiv: NNC «IAE», 2004. 428 p.
3. Datus O.I. Financial support of innovations in the agro-industrial complex of Ukraine. Problems of investment and innovation development. 2011. No. 1. P. 65-76.
4. Innovative countries of the world. URL: <http://www.bloomberg.com>.
5. Misiuk M. V. Innovative and investment approach to formation and increase of competitiveness of livestock products. Economy of agro-industrial complex. 2016. No. 3. P. 74-79.
6. Mushenyk I. M., Burlakov O. S. Problems of innovative development of the agro-industrial complex of Ukraine. Innovative economy. 2018. No. 3-4. P. 23-28.
7. Pogorelov Yu. S. Innovation as a factor in enterprise development. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/121/knp121_62-66.pdf.
8. Romanchuk O. M. Problems of innovative development of agrarian enterprises of the Zhytomyr region (based on the materials of a sociological study). Bulletin of the Zhytomyr National Agroecological University. 2013. No. 1-2(2). P. 206-215.
9. Revenko M. Improvement of the state regulation of the development of the agrarian sector of the economy. Ukraine economy. 2011. No. 12. P. 51-55.
10. Fedulova L. I. Economic and technological aspect of regional development theories. Economic theory. 2012. No. 1. P. 65-81.
11. Fedulova L. I. Conceptual model of innovative strategy of Ukraine. Economics and forecasting. 2012. No. 1. P. 87-100.
12. Fedulova L. I. Trends in the development of innovative policy and its impact on economic growth. Economics and forecasting. 2011. No. 2. P. 63-81.
13. Shpykulyak O. G. Tyvonchuk C. O., Tyvonchuk S. V., Suprun O. M. Stages of the innovation process and evaluation of the effectiveness of innovative activity. Economy of agro-industrial complex. 2011. No. 12. P. 109-116.
14. Bondur T.O. System of accounting and control of costs of agricultural production by centers of responsibility. Economy of agro-industrial complex. 2007. No. 4. P. 106-109.
15. Borisova V.A. Economic aspects of reproduction of the resource potential of the agricultural sector. Visnyk Sumsk. national agrarian university Series: «Finance and credit». 2002. No. 1. P. 195-200.
16. Brigham E. Fundamentals of financial management / E. Brigham; trans. from English K.: Molod, 1997. 711 p.
17. Ryabukha M.S. Konkurentsia yak katehoriya rynkovykh vidnosyn ta konkurentospromozhnist' yak predmet naukovykh doslidzhen' / M.S. Ryabukha, A.YE. Tsytsorina // Visnyk KHNAU. Seriya: ekonomika APK i pryrodokorystuvannya. — Kharkiv: KHNAU 6(2007): 96-100
18. Shovkun L. V., Savel'yeva O. M. Osoblyvosti orhanizatsiyi pratsi aparatu upravlinnya sil's'kohospodars'kykh pidpryemstv. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu im. V. V. Dokuchayeva : zb. nauk. pr. — Kharkiv. Seriya, Ekonomichni nauky. 2014. № 4. C. 211-220.

19. Shovkun L.B. Vplyv systemy upravlinnya na efektyvnist' vykorystannya resursnoho potentsialu sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv // Visnyk KHNAU im. V.V. Dokuchayeva. Seriya „Ekonomichni nauky»- 2017 — № 2. — S. 139.

20. Ponomarova M. et al. Formation and management of the development of agricultural production and processing of agricultural products and the value of food technologies //Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice. — 2022. — T. 4. — №. 45.

21. Ponomar'ova M.S. Shovkun L.V., Savel'yeva O.M. Ekonomichni ta pravovi vazheli pidpryyemnytstva yak skladnyka efektyvnoho rozvytku ahrobiznesu. Visnyk KHNAU. Ceriya «Ekonomichni nauky». — 2015. — № 1. — C. 227–236.

22. Ryabukha M.S. Vplyv investytsiynoyi diyal'nosti na polipshennya innovatsiynoho klimatu v sil's'komu hospodarstvi / M.S. Ryabukha // Visnyk KHNAU. № 5 / Khark. nats. ahrar. un-t. -Kharkiv. — 2009. S.258-267

23. Obolens'ka, T. YE., et al. «Formuvannya ta realizatsiya potentsialu torhovel'noyi intehratsiyi.» (2020